

ЗАМІТКИ І ЛИСТИ

ЧИМ НЕБЕЗПЕЧНА ПЕРЕМОГА МІТТА РОМНІ?

Ми вже давно звикли, що вибори президента США – це справа не тільки американців. Ось уже майже століття їх результат так чи інакше впливає на решту світу, відображаючи могутність беззастережного лідера євроатлантичної цивілізації. Сьогодні в наявності ознаки того, що домінування самої цієї цивілізації, як, утім, і керівна роль у ній США, починає слабнути внаслідок переміщення економічної могутності світу на Схід. Мудре китайське прислів'я гласить: “Шлях з вершини веде тільки вниз”, і, швидше за все, так воно і є. Проте очевидно й те, що процес цей буде тривалим, суперечливим і, судячи з усього, конфліктним і болісним.

Як би там не було, але і у найближчій, і навіть у більш віддаленій перспективі всім нам, незалежно від того, чи обожнюємо ми Америку, чи ненавидимо її, як і раніше, доведеться рахуватися з величезним впливом США на все міжнародне життя планети, і насамперед – на його керованість і безпеку. Світ перестає бути однополярним, але інерція Pax Americana є надто великою і живучою.

Скажуть, що так було завжди. Республіканці змінювали демократів і навпаки, і кожна партія на основі власного бачення світу вносила відповідні корективи в міжнародну політику країни. В одному випадку – трохи більше ізоляціонізму, в другому – інтервенціонізму. Одні більше говорять про цінності, другі є прагматичнішими. Одні більше зважають на інтереси решти світу, другі – менше. Але загальний вектор і зміст політики залишаються, як правило, незмінними. Незмінною залишається й прихильність американців у ході президентських виборчих кампаній концентруватися в першу чергу на внутрішніх справах і тільки в другу – на міжнародних.

Так що ж нового та істотного дасть нам черговий вибір американського народу 6 листопада? І взагалі чому результати саме цього вибору так важливі для світу і Росії?

Відповідь є цілком очевидною і простою. Цього разу майбутнє світу особливо сильно залежить від того, хто стане президентом США. І це можна стверджувати без будь-якого перебільшення. Сьогодні ми є свідками не звичайної міжпартійної боротьби за владу, а справжньої битви діаметрально протилежних світоглядів. Особливо виразно це виявилось недавно, коли Мітт Ромні з привабливою простотою назвав прихильників Барака Обами (а це 47% населення країни) паразитами, дармоїдами і трутнями. Вони його не цікавлять. Подивимося, як відреагують на це американці, але у цих словах – вся драма сучасного світу: яка ідея чи система ідей стане компасом для його виходу з болота депресії на траєкторію здорового сталого розвитку.

Множаться ознаки зростання некерованості нашого неспокійного світу. Повстання фундаменталістів, загострення територіальних спорів в Азії, несподівано різка реакція на фільм “Невинність мусульман”, нестихаючий протестний рух у Європі проти політики суворой економії, безперервна депресія – все вказує на те, що загострюються як соціальні, так і міжнаціональні конфлікти. Природно, кожний з цих конфліктів має свої особливості. Але в мене не проходить відчуття, що в їх основі – такий самий конфлікт, який призвів до трагедії Європи у першій половині минулого століття. Спочатку драма Великої депресії 1929–1933 рр., потім ізоляціонізм 1930-х років з його політикою “грабууй сусіда”, а згодом жахи Другої

світової війни. Увесь цей ланцюжок подій — у кінцевому підсумку результат наслідування доктрині беззастережної сприйнятливості вільного ринку.

Раніше я вже намагався показати хибність ринкового фундаменталізму, який, здавалося б, зазнав нищівної поразки, коли виявився безсилим перед світовою фінансово-економічною кризою 2008—2009 рр. Більше того, саме відданість принципам ринкового фундаменталізму і призвела до цієї кризи. І хоча б уже тільки тому він мав би піти з мейнстріму суспільної думки і державної практики. Але так, схоже, вважають не всі.

Якщо переможуть республіканці, ми знову ризикуємо наступити на ті самі граблі, оскільки, судячи з усього, людство знову опинилося перед екзистенційним вибором: або суспільство “загального добробуту”, тобто соціальний капіталізм, за який виступає Барак Обама, або подальше поглиблення прірви між купкою багатіїв і морем знедолених і ображених з гарантією соціальних вибухів. І саме цю реакційну перспективу пропонує Америці та світу Мітт Ромні. Звичайно, це протистояння є ненормальним. Ніколи не було солідарності між багатими і бідними. Але унікальність нинішньої ситуації в тому, що сьогодні до знедолених і ображених потрапляє середній клас, який вперше в історії людства був сформований на Заході у другій половині ХХ ст. як домінуючий сегмент соціуму і втілення мрії про безкласове суспільство.

Мітт Ромні чи Барак Обама — винятково важливий вибір для світу. Посилення хвороби чи початок одужання? Перемога Ромні — шлях у прірву, успіх Обама — надія та шанс на відновлення втраченого оптимізму.

Це протиставлення має пряме відношення до Росії, де і в правлячому будинку, і в опозиції, ризикну припустити, переважають однодумці Ромні в тому сенсі, що, будучи adeptами праволіберального світогляду, вони є ідейними прихильниками мінімальної держави, дерегулювання і плутократичного порядку. Тут залишається тільки зазначити, що не можна сповідувати плюралістичну демократію, ігноруючи величезне розшарування у світі та особливо у власній вітчизні. Без повернення до соціальної держави ніяка демократія неможлива. Це дві сторони однієї медалі.

Доречно, я сподіваюся, завершити ці нотатки цитатою з Пола Кругмана: “Коли твій капітал збільшується на мільярд-другий кожного року, — а отже, ти можеш купити абсолютно все, що забажаєш, — матеріальні цінності стають другорядними, і все, чого ти жадаєш по-справжньому, — це слава і повага. Особисто я не раз спостерігав, як поводяться всі ці олігархи на різних економічних форумах і зустрічах. Здавалося б, багатство — запорука абсолютної впевненості в собі; але ні, потрапляючи до оточення іменитих професорів, ці товстосуми поводяться як школярі, які бояться осоромитися. Тому що вони хочуть поваги до свого інтелекту, а не тільки до своїх грошей. Або інший показовий факт: колишні заступники Барака Обама — теж, природно, мільярдери — спонсували його передвиборну кампанію тільки заради того, щоб отримати вхідний квиток до вузького кола найближчих до влади... І тут Обама заявляє, що ці люди нажили свої мільярди на шкоду пересічним американцям. І олігархи починають рвати на собі волосся — ще й тому, що в глибині душі розуміють, що це чиста правда”.

І тоді вони біжать до Мітта Ромні...

Р. С. ГРІНБЕРГ,
член-кореспондент РАН,
директор Інституту економіки РАН
(Москва).